

Program XXIX. Letní školy klasických studií Univerzitní centrum Telč 1. – 4. července 2021				
	1. července	2. července	3. července	4. července
9.00 – 12.00 Workshop		Jarmila Bednaříková ÚKS FF MU Civis et exercitus: vztah mezi občanskými právy a existencí občanského (nebo kmenového) vojska	Irena Radová ÚKS FF MU Σικχαίνω πάντα τὰ δημόσια... (Nesnáším vše obecné)	Katarina Petrovičová ÚKS FF MU “Quid enim est tam populare quam” ... Cicero?
polední přestávka	13.15 Zahájení LŠKS			
13.30 – 14.45	Radka Nokkala Miltová Seminář dějin umění FF MU Lidovost v antice v recepci vizuální kultury pozdějších staletí: Filemón a Baukis a Satyr u sedláka	Vladimír Mikeš FLÚ AV ČR Paradox stoického elitismu a demokratizace společnosti	Jana Mikulová ÚKS FF MU Existuje něco jako lidová latina?	Exkurze
15.00 – 16.15	Kryštof Boháček FLÚ AV ČR Sókratés a demokratikos anér: filosofická a lidová perspektiva	Zuzana Silagiová FLÚ AV ČR Čeština latinsky aneb Nemusí být všichni všichni Ciceronové	Markéta Kulhánková ÚKS FF MU Mezi Achilleem a Siegfriedem: Řecký středověký epos o Dvojrodém Hraničáři	

16.30 – 17.45	Mgr. Jiří Kouřil ÚKS FF MU Sociální stratifikace antických atletů	Pavel Nývlt FLÚ AV ČR Aristofanés o lidu a demokracii	Kateřina Bočková ÚKS FF MU „Jediným cizím jazykem v Řecku je katharevusa“: jazyková otázka v Řecku 19. a 20. století	
		Doprovodný kulturní program		

Anotace přednášek a dílen

Jarmila Bednaříková

Ústav klasických studií FF MU

Civis – miles -- libertas (dílna)

Dílna postihne několik témat vztahu mezi postavením občana a vojáka.

1. Výklad o instituci exercitus – vojenského a vlastně i občanského shromáždění plnoprávných mužů v rodově kmenové společnosti, vysvětlení rozdílů mezi exercitus a comitatus. Důsledky vzniku profesionálních bojovnických družin pro rodovou společnost a pro raný státní vývoj. K tomu četba ukázek z Caesara (Bell. Gall.) Tacita (Germania) a pro porovnání ukázky z díla Snorriho Sturlusona Heimskringla.
2. Exercitus a etnicita – vznik nových království a státních forem v době tzv. velkého stěhování národů, příslušnost k „barbarskému“ exercitus má přednost před příslušností kmenovou nebo národní. Výklad o vlivu tohoto faktoru na vznik a podobu středověké Evropy. K tomu četba ukázek z Jordana (Getica) a ze zákoníku Pactus legis Salicae.
3. Řím po serviovských reformách. Kdo jsou Quirites a kdo milites. Vznik profesionální římské armády a postupná ztráta hodnoty občanských práv. Rétorika občanství, svobody a obrany říše v pozdní antice. K tomu četba ukázek: Livius, Ammianus Marcellinus, Symmachus, epigrafické památky.
4. Shrnutí analogií ve vývoji evropských etnik, diskuse o těchto podobnostech.

Kateřina Bočková

Ústav klasických studií FF MU

„Jediným cizím jazykem v Řecku je katharevusa“: jazyková otázka v Řecku 19. a 20. století

Přednáška bude věnována problematice hledání národního jazyka v Řecku 19. a 20. století, tzv. jazykové otázce. Její kořeny sahají ještě před řeckou národně-osvobozenou revolucí, na konec 18. století, kdy se v řecké společnosti pod vlivem osvícenství rozhořela vášnivá debata o tom, která forma řečtiny je vhodná pro písemný projev. Se vznikem samostatného řeckého státu a potřebou stanovit jeho oficiální národní jazyk se pak tato debata dále vyhrcoje: v pomyslném boji proti sobě stojí katharevusa a dimotiki, archaizující a lidová forma řečtiny. Budeme sledovat jejich vzájemné soupeření i důsledky, které dlouhotrvající stav diglosie přinesl modernímu Řecku. Najdou nakonec Řekové svůj dokonalý jazyk?

Kryštof Boháček

Filosofický ústav AV ČR

Sókratés a demokratikos anér: filosofická a lidová perspektiva

Demokracie, vědecké poznání a umění v našem slova smyslu - to jsou pilíře evropské kultury a vzdělanosti, při jejichž promýšlení a hodnocení se dnes nejčastěji vracíme zpět do řecké antiky. Hodnoty, které s těmito pilíři nejčastěji spojujeme, přitom obvykle pocházejí od dobových filosofických nebo filosofujících autorů, případně ze školní tradice jejich pozdějších interpretací. Jak se však společně přesvědčíme, vztah mezi filosofií a starořeckou kulturou v širokém slova smyslu byl mnohem komplikovanější a barvitější, než bychom *prima facie* očekávali. Zejména tradice platónsko-aristoteléské filosofie byla vůči demokracii, poesii i dalším klasickým uměleckým formám značně kritická. Jaké tedy byly hodnoty antických Řeků?

Jiří Kouřil

Ústav klasických studií FF MU

Sociální stratifikace antických atletů

Gymnický, hippický a další "sportovní" agón hrál v antice důležitou roli v mnoha oblastech života od veřejné zábavy a náboženství, přes politiku a vojenství až po umění a sebepojetí, tělesnost i kulturní vnímání společnost určujících ideálů. Vliv sociální stratifikace antických atletů měl důležitý vliv nejen na samotný vývoj "sportu", ale i na chápání jednotlivých disciplín tohoto fenoménu ve společenském a kulturně-politickém vnímání.

Markéta Kulhánková

Ústav klasických studií FF MU

Mezi Achilleem a Siegfriedem: Řecký středověký epos o Dvojrodém Hraničáři

Digenis Akritis, hrdina jediného byzantského literárního díla, které lze po právu nazvat eposem, vyniká v boji s nevěřícími i věřícími, lvy i medvědy, v únosech i zachraňování dívek, ale i ve hře na loutnu a stavitelství. Báseň nesoucí v názvu jeho jméno však není jen o něm a jeho hrdinských činech, ale také o jeho otci, arabském emírovi, který přestoupil kvůli lásce na křesťanství, a o lásce vůbec, jak osudové, tak efemérní, jak legální, tak zapovězené. Je to literární dílo pojímající v sobě tradici řecké epiky i vlivy antického románu,

ale prvotní látka vychází z orální epiky a báseň vykazuje množství typologických i tematických shod se soudobou západní epikou, jak ji známe třeba z *Písň o Nibelunzích*. Cílem přednášky bude tuto konvenčně-nekonvenční byzantskou památku posluchačům přiblížit a otevřít cestu k jejímu pochopení a ocenění.

Jana Mikulová

Ústav klasických studií FF MU

Existuje něco jako lidová latina?

Co je to lidová neboli vulgární latina? Je to jazyk „lidu“ ve smyslu málo vzdělaného či nevzdělaného obyvatelstva? Je to jazyk mluvený nebo i psaný? Není to vlastně pojem zavádějící? Tyto a jim podobné otázky jsou spojeny s pojmem „lidová latina“ už několik desetiletí. Přesto dosud nebylo mezi badateli dosaženo konsenzu a pojem „lidová latina“ je nadále pevně usazen v odborné literatuře a učebnicích o historickém vývoji románských jazyků. V příspěvku se pokusím ukázat, proč jsou některé definice lidové latiny problematické, a zamyslím se nad tím, zda je vhodné tento pojem používat i nadále. Představím také příklady jazykových jevů, které jsou označovány jako lidově latinské.

Radka Nokkala Miltová

Seminář dějin umění FF MU

Lidovost v antice v recepci vizuální kultury pozdějších staletí: Filemón a Baukis a Satyr u sedláka

Scény z lidového prostředí se v rámci žánrové malby těšily velké oblibě, a to napříč historickými epochami. Zejména holandské umění zlatého věku vneslo do daného žánru nové impulsy a velkého prostoru se dostávalo i scénám ideově čerpajícím z textů antických autorů. Přednáška se zaměří na recepci dvou konkrétních námětů, ovidiovského příběhu o Filemónovi a Baukidě a ezopovské bajky o satyrově u sedláka. Na jejich základě poukáže na snoubení zobrazování do jisté míry kontrastních světů: „historicky“ pojatého antického/ mytologického a soudobě vykresleného lidového.

Vladimír Mikeš

Filosofický ústav AV ČR

Paradox stoického elitismu a demokratizace společnosti

V pohledu raného stoicismu na lidské společenství může být snadno spatřována vyhraněná forma elitismu, protože pouze několika vyvoleným – lidem moudrým – jsou přiznány schopnosti, které jim umožňují správně se rozhodovat a těšit se reálně z výhod, které společnost nabízí. Tón i obsah řady výroků svědčí o přesvědčení, že pouze malá skupina filosoficky vzdělaných jedinců naplňuje člověku určený úděl racionality, zatímco ostatním náleží je následovat. Jak je ale zároveň možné, že právě stoicismus je pokládán za filosofický směr, který inicioval radikální pokrok v demokratizaci tehdejší společnosti? Jde o rozpor, nebo je současný výskyt obojího možné nějak vysvětlit a obhájit?

Pavel Nývlt

Kabinet pro klasická studia Filosofického ústavu AV ČR

Aristofanés o lidu a demokracii

V posledních desetiletích narůstá pocit, že dospět k demokratickému kompromisu mezi lidem a elitami je obtížné až nemožné. Není však tento rozpor stejně starý jako demokracie sama? Jak velkou moc opravdu měl athénský lid - a jak velkou by správně měl mít? Svérázné odpovědi nalezneme v komediích, které v letech 425-405 sepsal Aristofanés, konkrétně ve vybraných pasážích z Acharňanů, Jezdců, Vos, Ptáků a Žab.

Katarina Petrovičová

Ústav klasických studií FF MU

“Quid enim est tam populare quam” ... Cicero? (dílna)

Jako řečník se Cicero stal právem zosobněním nejvyššího řečnického umu, řeči dokonale promyšlené, noblesně uhlazené a přesvědčivě provedené. Svým stylem definoval jazykový vzor, a dokonce dal jméno literární epoše. Jako politik proslul oddanou obhajobou senátu a senátorské demokracie, za niž zaplatil nejvyšší cenu. Jak tedy může být “klasik” označen jako “lidový”? Jaký je jeho vztah k lidu a lidovosti? Je řečníkem pro lid? Či politikem? Je snad populistický? A čím naopak Cicero sám zlidověl? Přesvědčivostí? Popularitou? Manipulativní strategií? V přednáškové části bloku budeme hledat odpovědi na otázky, které ve vztahu Ciceronovi a lidovosti vyvstávají. V semináři zkusíme Ciceronovi nahlédnout “přes rameno”: okusíme a vyzkoušíme jeho postupy.

Irena Radová

Ústav klasických studií FF MU

Σικχαίνω πάντα τὰ δημόσια... (Nesnáším vše obecné)* (dílna)

Společnost alexandrijského Múseia, místo, kde vznikla také velká část poezie helénistického období řecké literatury, byla i ve své době často vnímána jako společnost uzavřená ve slonovinové věži, s nezájmem o všední záležitosti, jejíž tvorba nemá obyčejným lidem co říci a k lidu se nevyjadřuje (srov. např. Tímón z Fleiúntu, FRG. 786). V semináři podrobíme zkoumání několik ukázek této tvorby, abychom potvrdili či vyvrátili hypotézu neslučitelnosti alexandrijského básnictví a „lidovosti“.

*Call. eigr. In AP 12, 43, 4.

Zuzana Silagiová

Kabinet pro klasická studia Filosofického ústavu AV ČR

Čeština latinsky aneb Nemusí být všichni všichni Ciceronové

Přednáška s četbou

V latinském středověkém písemnictví najdeme památky různých žánrů a charakteru, jež byly vytvořeny k různým účelům a vzešly z per různě vzdělaných autorů. A právě vzdělání tvůrců a zběhlost v jazyce je jedním z faktorů, které se podílejí na mnohvrstevnatosti a různorodosti středověké latiny. V naší lekci se budeme věnovat dvěma zajímavým textům české proveniencce, které nám ukáží, že i výtvořiny nepřilíš obratných latiníků mohou poskytnout čtenářský zážitek, o filologickém potěšení nemluvě. Při četbě pak budeme pátrat po tom, jak mateřský jazyk autorů, v našem případě čeština, ovlivňuje latinskou podobu jejich textů.